

Baixada dels Matxos

En la cartografia moderna del massís montserratí així com els tòtems de senyalització s'identifica com a Baixada dels Matxos un indret o un camí, no massa llarg i amb importants ziga-zagues, que va des de la carretera BP 1121 a la BP 1103, unint l'entorn de l'antic hotel de la Colònia Puig amb un indret de la carretera del monestir de Santa Maria fins a can Maçana per sota i proper a la Bateria Alta de l'Hospitalet. En la guia d'itineraris publicada per la Revista Montserratina l'any 1909 es diu, explicant el camí cap a Santa Cecília des del monestir de Santa Maria, “passat el torrent del Cavall Bernat, en el vèrtex del primer angle sortint de la carretera, sobre de l'antiga i pesada baixada dels matxos, es troba un camí a la dreta, que els 100 passos es parteix de nou”. En aquesta descripció, es presenta la Baixada dels Matxos no tant com un camí, sinó com un indret.

Mapa Editorial Alpina

El nom es coherent amb la costum de la toponímia del sistema de camins del massís de Montserrat d'identificar alguns indrets com *baixades* o *costes*. Així es troben la “*Baixada dels espantats*”, tram avui desaparegut que anava de l'antic carreter a can Maçana poc abans de la font del Teix i la *Baixada dels matxos* situada al costat del camí cap a santa Cecília quasi tocant al torrent del cavall Bernat, un cop passat aquest en direcció a can Maçana. També es freqüent trobar el terme *costa* per designa alguna pujada més que significativa, la més coneguda és el camí de Collbató al monestir de Santa Maria conegut antigament com a camí de la *Costa* i modernament com a *camí de les Bateries*. També hi ha la “*costa dels espantats*” que creua en *barranc de les Asses* en la carretera de can Maçana al monestir de Santa Maria en el tram que va des de sant Jaume el Blanc fins la plaça dels Apòstols.

Llegint algunes descripcions antigues d'aquest entorn, així com alguns mapes antics, hom pot sospitar que la *Baixada dels Matxos* i altres camins d'aquest entorn antigament tenien parcialment una altra traçat de tal com es coneix avui.

El treball de camp ha permès confirmar aquesta suposició.

En la guia *Montserrat. Itinerari* (1909) es diu, a l'itinerari XI a Santa Cecília,: “*es segueix la carretera i passat el torrent del Cavall Bernat, en el vèrtex del primer angle sortint de la carretera, sobre l'antiga i pesada baixada dels matxos es troba un camí a la dreta, que als 100 passos es parteix de nou; el de l'esquerra passa per la font del pi (ara quasi sempre sense aigua) y torna a pujar a la carretera sota les roques de l'hospitalet (Excursió XXIII); el de la dreta baixa ràpidament pel Canfranc fins a trobar la carretera de Monistrol, tocant a la Masia de la Creu (Exc. VII A) Aquest tros de camí és el final de l'antiquíssima drecera de l'Àngel, i en alguns indrets es conserven restes de l'antic camí empedrat*”. En la descripció de l'excursió VII a Monistrol es comenta que una manera d'anar a Monistrol de Montserrat es agafar la carretera en direcció a aquest municipi. Es comenta que aquesta carretera passa per la Masia de la Creu[1], “*darrera de la qual a ma esquerra es veu un camí que puja per darrera d'aquesta Masia fins a trobar la carretera de Santa Cecília, és el camí antic de Canfranc, continuació o primer tros de la drecera de l'Àngel (Exc XXIX) que travessa la carretera passa per davant de l'hotel Marcet[2] i baixa carena avall travessant una altra vegada la carretera no lluny del pas nivell del cremallera*”.

Quan es descriu la drecera de l'Àngel, comentant el seu traç a partir del monestir de Santa Cecília, es diu: “*a l'arribar a l'angle sortint després del torrent del Cavall Bernat, a ma dreta es trobava el camí pròpiament dit de la drecera de l'Àngel (Exc. XI A). Aquí s'agafa avui i baixa llavors per la carena de la serra de Canfranc, travessa la carretera de Monistrol entre la Masia de la Creu i l'Hotel Marcet (Exc VI A)*”.

Mapa Joan Cabeza 1909

En un mapa anterior, 1880, fet per Joaquim Carrera per establir el disseny del tren cremallera es representa, de manera molt simplificada, el traç de la drecera de l'Àngel sense representar els altres camins ni cap edificis de la carretera de Monistrol de Montserrat per on passava aquest camí.

Mapa Joaquim Carrera 1880

En el mapa de la *Guia de Montserrat* de 1945 es representa de forma molt simplificada la drecera de l'Àngel i cap altre camí d'aquest entorn. En el text de la guia, el descriure el camí des de Monistrol al santuari es diu, després de comentar els primer trams, *“sube por la cima de la Serra de Canfranch, sale frente al Hote Marcet, donde atravesando la carretera, sale por la derecha del Hotel y Colonia Puig, trepando por el recuesto hasta una bifurcación, cuyo ramal derecho conduce a la Font del Pi, muy escasa en tiempo seco, al pide mismo de la estación inferior del Aéreo de San Jerónimo, debajo de las peñas de la Batería de l'Hospitalet, mientras que el ramal de la izquierda sale al Torrent del Cavall Bernat, en el paraje llamada Baixada dels Matxos. Uno y otro empalman con la carretera de can Maçana, y desde allí puede uno llegar al Monasterio por cualquier de la vías susodichas”*. En aquesta representació s'indica únicament el camí que arribava a la Font del Pi, primer, i després acabava a l'estació inferior de l'Aeri de sant Jeroni. Curiosament, no es representa l'altra branca del camí que arribava a la Baixada dels Matxos.

Guia de Montserrat, 1945

L'any 1949 Llorenç Estivill publica el llibre *Montserrat* on hi ha diverses descripcions d'itineraris. En l'itinerari 8, Monistrol-Montserrat, es descriu la pujada per la drecera de l'Àngel i els fragments descriptius de l'arribada a l'entorn de la Colònia Puig es diu: *“sale luego frente al Hotel Marcet y allí vuelve a atravesar la carretera para proseguir por la derecha del hotel y llega a la Colonia Puig. Hoy día, para llegar desde tal punto al Monasterio, debemos trepar hasta dar con una bifurcación cuyo ramal derecho conduce por la Font del Pi ya citada, de escasas aguas en tiempo seco, situada al pie mismo de la estación inferior del funicular de San Jerónimo. El ramal de la izquierda desemboca al Torrent del Cavall Bernat, en el punto conocido por Baixada dels Matxos, también citado en el otro párrafo. Ambos ramañes empalman con la carretera de Can Massana, por donde podemos llegar fácilmente hasta el Monasterio”*. D'aquesta descripció es pot deduir que, entorn als anys 40 del segle XX, no eren clars el camí (o camins) que des de la Colònia Puig pujaven cap a la carretera de can Maçana i que el concepte de *Baixada dels Matxos* estava reservat a un tram de camí proper al torrent del Cavall Bernat. Això darrer és coherent amb la descripció de la Guia Montserratina de 1909. El mateix autor confirma, en un

paràgraf anterior al reproduït, aquesta pèrdua de camí de la drecera de l'Àngel entorn a la Colònia Puig. Comentant la carretera que puja de Monistrol de Montserrat esmenta que *“antes de llegar a la Masia de la Creu (actual Hotel de la Colònia Puig), hallamos nuevamente la Drecera de l'Angel, casi en sus inicios. Antiguamente parece que continuaba hasta la bifurcación de la Font del Pi, alcanzado por la izquierda y en la Baixada dels Matxos, la actual carretera de santa Cecilia”*. Aquest paràgraf deixa clar que cal consirar també com drecera de l'Angel el tram que va des de l'actual Hotel de la Colònia Puig fins la carretera de can Maçana i no situar el seu final a l'alçada de la carretera de Monistrol de Montserrat, tal com es fa avui.

Mapa Llorenç Estivill 1949

El mapa de Ramon de Semir de 1949 dibuixa un altre sistema de camins que es diferencia lleugerament del que dibuixà Joan Cabeza quaranta anys abans o del que es descriu en la guia publicada per la Revista Montserratina.

Mapa Ramon de Semir 1949

En el llibre *Montserrat. Guia itinerària* de Jordi Oliveras i Pausas publicada l'any 2003 comentant el camí entre Monistrol de Montserrat i el santuari de Santa Maria o santa Cecília explica que un cop passat el monestir de sant Benet *“cal anar cap a la carretera, passant per davant de l'hotel avui tancat (1999) de l'excolònia Puig, i un cop ultrapassat, enfilarse pel marge per a anar a trobar la baixada dels Matxos”*. Amb una mena de nota explicativa d'aquesta paràgraf, escrita en cursiva, diu *“fins el 1997 s'anava a trobar al darrera l'edifici, seguint el camí de vehicles que hi dóna la volta, on hom es trobava també amb els corriols de la drecera de la Font del Pi. Malgrat la drecera i la font desapareguda, per culpa dels enderrocs tirats durant l'eixamplament de la carretera de Dalt, aquest camí que volta l'hotel és ara clos amb tanques”*. Un cop fet aquest aclariment la descripció de Jordi Oliveras segueix: *“el camí puja planer fent quatre ziga-zagues i surt a la carretera de can Maçana al Santuari”*. Segons es desprèn d'aquesta descripció el camí identificat com a *Baixada dels Matxos* coincideix amb el que avui té aquest nom, però no amb el que es considerava així antigament.

En Ramon Ribera, quan descriu la drecera de l'Àngel per pujar des de Monistrol de Montserrat al monestir de Santa Maria, un cop passat el monestir de Sant Benet i situat davant de l'hotel Colònia Puig diu *"passem per la voravia al costat de l'hotel. En acabar-se l'edifici agafem un camí, i ben aviat trenquem primer a l'esquerra, i després a la dreta per una sender sovint empedrat que puja per la carena (la baixada dels Matxos). Planerament, amb constants ziga-zagues, ens mena a la carretera superior al costa d'una torre elèctrica"*. Aquesta descripció identifica la Baixada dels Matxos com el camí que des de l'antic Hotel Colònia Puig fins la carretera de Can Maçana. El mapa que acompanya la descripció del camí aporta una novetat inèdita en cartografies anteriors: es dibuixa, en la part superior del camí, just a sota la carretera de can Maçana, una bifurcació del camí que pot semblar una drecera del propi camí. Tot seguit es veurà el sentit d'aquesta aparent drecera.

Mapa Ramon Ribera 1998

La següent sèrie de mapes, la base és la cartografia de l'Institut Cartogràfic i Geològic de la Generalitat, es representen els diversos camins existents entorn la Baixada dels Matxos i es proposa la seva evolució fins arribar a la situació actual. Actualment, la cartografia que acompanya a moltes guies d'excursionistes o els mapes d'ús comú, indiquen que des de les ruïnes de l'antic Hotel de la Colònia Puig surt un camí que s'enfila per pujar cap a la carretera de can Maçana.

Recentment ha estat recuperat el camí de la font del Pi que segueix perfectament la traça indicada en la mateixa cartografia de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. De tal manera que actualment des de l'antic hotel de la Colònia Puig existeixen dos camins que s'enfilen cap a la carretera de can Maçana on acaben.

Les cròniques antigues ja indicaven que des de l'hotel de la Colònia Puig es podia pujar a la carretera de can Maçana, però segons es dedueix d'aquestes descripcions, el sistema de camins no era tal com està configurat avui. Cercant per aquesta regió del massís, i contrastant l'observació del terreny amb el que es

dibuixà en topografies antigues o es relatà en itineraris antics, s'han trobat uns trams de camins força perduts. En el següent esquema s'indica quins són aquests trams. Es tracten de tres trams. El primer, és un fragment de camí que uneix el camí que baixa des del que s'anomena avui Baixada dels Matxos amb el camí de la Font del Pi. L'altre tram, és un camí força ben definit i amb graons i marges ben definits que escurça les llaçades de l'actual camí de la Baixada dels Matxos i coincideix amb el indica en Ramon Ribera en la seva cartografia. El darrer tram, és un camí ben construït, ample i amb marges ben delimitats per murs de contenció que va amb suau pendent des de l'actual Baixada dels Matxos fins quasi al torrent del cavall Bernat. Lamentablement, aquest camí ha estat força malmès per les obres de la carretera que, sense miraments ni sentit conservacionista, abocaren runes de les diferents obres d'ampliació del vial.

En la següent cartografia es representen tots els camins actualment identificats en l'entorn del que s'anomena avui la Baixada dels Matxos.

A partir d'aquestes troballes de camins es pot fer la següent hipòtesis, que es representa en la següent cartografia, de com deuria ser la configuració primitiva dels camins d'aquest entorn. La hipòtesi és que el camí principal i original d'aquest indret no era el que ara és coneix la Baixada dels Matxos, sinó el tram final de la drecera de l'Àngel que venia pujant des de Monistrol de Montserrat. Aquesta suposició es dedueix tant de les descripcions antigues com de la pròpia estructura del camí que en els metres inicials inferiors tenen una estructura empedrada i ben articulada per facilitar el trànsit de persones i animals de bast.

En un punt aquest camí tenia es feren dues ramificacions principals. Una que anava a la font del Pi i l'altra que permetia als animals superar sense dificultats la part superior de la Drecera de l'Àngel gràcies a la bifurcació que puja suaument cap el torrent del Cavall Bernat. Aquest fragment del camí és el que realment seria la Baixada dels Matxos, en contra del que avui es considera.

Posteriorment es modificaren aquest sistema de camins per la construcció d'un tram nou que permetia anar de l'Hotel de la Colònia Puig a la font del Pi, primer, i després arribar còmodament a l'estació inferior de l'Aeri de Sant Jeroni. També es construï una variant, del camí de la Drecera de l'Àngel que, en lloc d'avançar per la Baixada dels Matxos, cap a la carretera de can Maçana, hi pujava directament gràcies a la construcció d'unes llaçades que suavitzaven la pendent. En el següent mapa es representen els dos trams nous construïts per treure partit als camins ja existents.

Al final, es deuria construir un petit vial de comunicació entre el nou camí de la Font del Pi que pujava des de l'Hotel de la Colònia i la Drecera de l'Àngel de tal manera que, en un moment determinat, el sistema de camins i corriols en aquesta estava articulat com s'indica en el següent mapa.

Però amb el temps diversos factors, desús i afectacions d'obres provocà la pèrdua d'alguns d'aquests camins fins arribar a la situació actual expressada en la següent representació cartogràfica.

[1] Avui, ruïnes de l'antic Hotel Colònia Puig

[2] Transformat per acollir el monestir de Sant Benet